

ARGUMENT

În acest volum dorim să accentuăm valențele instructiv-educative ale activităților domeniului *Om și societate*, să stimulăm desfășurarea de către studenți/cadre didactice a unor activități care să ofere educabililor oportunități de învățare variate și atractivități de un real folos pentru dezvoltarea armonioasă a personalității lor.

Conținutul volumului reprezintă o abordare modernă a didacticii domeniului *Om și societate* în contextul formării inițiale a studenților. În educația copiilor acest domeniu contribuie la dezvoltarea multilaterală și armonioasă a personalității lor. Activitățile domeniului contribuie la îmbogățirea bagajului de cunoștințe al educatului cu privire la societate, la formarea status-ului social, la dezvoltarea priceperilor și deprinderilor sociale, la formarea unor trăsături de voință și de caracter acceptate social, la stimularea înclinațiilor și aptitudinilor individuale, venind în completarea și ameliorarea achizițiilor, la formarea unor atitudini sociale adecvate, responsabile și active. Prezentăm, de asemenea, și exigențele pedagogice de organizare și realizare a activităților domeniului. Competențele cadrelor didactice care predau la ciclul preșcolar și primar și capacitățile studenților vor fi considerabil îmbogățite, dobândind cunoștințe și priceperi necesare prin antrenarea elevilor în activitățile domeniului, cu rol de completare, ameliorare, diversificare a activităților celorlalte domenii de cunoaștere. Acest volum este util pentru formarea competențelor educaționale ale viitoarelor cadre didactice, dar și pentru cadrele didactice care deja fac parte din sistemul de învățământ. Prezentăm în această carte strategiile de educație formală și nonformală, dar și modalități concrete de construcție a curriculumului activităților domeniului *Om și societate*, managementul acestor. Se urmărește în special îmbogățirea cunoștințelor, dezvoltarea

priceperilor și abilităților necesare cadrelor didactice pentru desfășurarea unor activități de acest gen, îndrumarea în vederea valorificării potențialului formativ al activităților domeniului Om și societate precum și valorificarea sistematică a resurselor educaționale ale mediului social. Competențele generale vizate a fi formate sunt:

- competențe privind proiectarea, organizarea, desfășurarea și evaluarea activităților didactice;
- dobândirea capacității de identificare a valențelor informativ-formative ale activităților domeniului Om și societate;
- formarea priceperilor și abilităților de transfer în veritabile situații de învățare;
- asigurarea comunicării responsabile cu copiii/elevii;
- dezvoltarea capacității de a subordona achizițiile dobândite, facilitarea transferului de achiziții în diferitele discipline și întărirea lor;
- dobândirea priceperilor și abilităților studenților/cadrelor didactice de a organiza, coordona și evalua astfel de activități, cu respectarea exigențelor pedagogice;
- identificarea modalităților de integrare rațională (optimă) a activităților domeniului Om și societate în procesul de învățământ desfășurat pe parcursul unui an școlar.

Acest volum urmărește ca prin informațiile puse la dispoziția doritorilor, aceștia vor fi capabili de a analiza critic și de a evalua calitatea ofertelor școlare și extrașcolare, vor dobândi abilitatea de a proiecta, organiza și coordona activități atractive pentru educabili, vor avea capacitatea de a integra noul într-o manieră flexibilă și creativă, vor fi preocupați continuu de inovație în abordarea procesului educativ și vor fi deschiși schimbărilor.

Autoarea

NOTA DE PREZENTARE

Volumul *Didactica domeniului Om și societate* face parte din rândul disciplinelor didactice. Este structurat pe două dimensiuni:

- **O dimensiune teoretică**, ce vizează în principal familiarizarea studenților cu principalele concepte, teorii și modele de interpretare modernă a activităților domeniului Om și societate, înțelegerea de către aceștia a principalelor direcții de evoluție în domeniu, interpretarea dintr-o perspectivă teoretică a acestor activități promovate în învățământul românesc.
- **O dimensiune practică**, ce vizează pe de o parte *dobândirea* de către studenți a unor abilități specifice de integrare și utilizare în practica școlară a unor demersuri de proiectare, organizare, realizare și evaluare a activităților domeniului Om și societate, necesare să asigure optimizarea și personalizarea procesului de instruire, tratarea diferențiată a preșcolarilor/școlarilor, iar pe de altă parte *integrarea* în propriul sistem a valorilor domeniului și formarea unor atitudini de receptivitate față de acestea.

Studenții vor înțelege că domeniul *Om și societate* oferă un set de experiențe sociale necesare, utile pentru fiecare copil, tânăr sau adult, complementarizând celelalte domenii ale cunoașterii.

Astfel, după ce vor studia *Didactica domeniului om și societate*, studenții vor dobândi o serie de competențe.

Competențe profesionale

- să contureze o imagine globală și relevantă asupra problematicii domeniului Om și societate din prisma pedagogiei contemporane;

- să definească și să folosească adecvat termenii și conceptele cu care operează domeniul;
- să analizeze mijloacele de realizare a obiectivelor domeniului Om și societate prin intermediul educației formale, educației nonformale, în instituția de învățământ și societate;
- să urmărească să dezvolte la copii/elevi și capacități organizatorice, capacități de autogospodărire, de management al timpului, de gândire critică, de adoptare a unor decizii sau rezolvare de probleme;
- să conducă copiii/elevii spre dezvoltarea competențelor pentru viață și pentru a deveni cetățeni activi;
- să valorifice experiențele de viață ale copiilor/elevilor, prin cadrul mai flexibil și mai deschis și prin diversificarea mediilor de învățare cotidiene;
- să identifice caracteristicile „problematicii lumii contemporane” în ceea ce privește rolul educației;
- să propună modalități de articulare și integrare a tipurilor de educație nonformală;
- să determine participarea voluntară, individuală sau colectivă la acest gen de educație;
- să identifice modalități flexibile de a răspunde intereselor elevilor - gama largă de activități pe care le propune și posibilitatea fiecărui elev de a decide la ce activități să participe;
- să implementeze un cadru de exersare și de cultivare a diferitelor înclinații, aptitudini și capacități, de manifestare a talentelor educabililor în toate domeniile de manifestare;
- să valorifice timpul liber al copiilor/elevilor, din punct de vedere educațional;
- să propună soluții pentru integrarea unor conținuturi de interes în cadrul educației formale și nonformale pentru integrare socială.

Competențe generale

- Competențe psihopedagogice și didactico-metodologice.
- Competențe de proiectare, organizare, desfășurare și evaluare a activităților din domeniul Om și societate.

- Competențe de comunicare didactică, pedagogică și educațională eficientă utilizând conceptele domeniului.

Competențe de dezvoltare, consolidare și perfecționare a deprinderilor și capacităților sociale;

- Competențe reflective, critice (metacognitive) și de inovare a practicilor educaționale în domeniul social.
- Competențe de promovare a valorilor europene de stimulare a creativității și a învățării de tip formativ.

Competențe specifice

Competența generală de proiectare, organizare, desfășurare și evaluare a activităților din domeniul Om și societate se poate traduce în **competențe specifice** cum ar fi:

- utilizarea adecvată a cunoștințelor de didactică generală și didactica învățământului primar și preșcolar, de psihologia copilului;
- proiectarea și evaluarea conținuturilor instructiv-educative aparținătoare domeniului Om și societate;
- organizarea adecvată a activităților didactice în funcție de tipurile de activitate ale domeniului;
- adoptarea de strategii didactice care să permită utilizarea eficientă a mijloacelor și auxiliarelor didactice în procesul instructiv-educativ.

Competența generală de comunicare didactică, pedagogică și educațională eficientă se poate realiza prin următoarele **competențe specifice**:

- stăpânirea și aplicarea conceptelor și teoriilor moderne de comunicare orizontală, verticală, complexă, multiplă, diversificată și specifică;
- proiectarea, conducerea și realizarea activităților domeniului Om și societate ca act de comunicare;
- capacitatea de a identifica așteptările și interesele preșcolarilor /școlarilor.

Capacitatea generală de dezvoltare, consolidare și perfecționare a deprinderilor și capacităților cognitive și motrice se poate transforma în competențe specifice ca:

- stăpânirea conceptelor și teoriilor moderne privind dezvoltarea capacităților, atitudinilor și deprinderilor preșcolarilor/școlarilor prin activități specifice în conformitate cu interesul de cunoaștere al acestora;
- selectarea unei metodologii adecvate în vederea formării gândirii critice;
- utilizarea unor strategii optime în vederea formării și dezvoltării personalității preșcolarilor/școlarilor.

Competența generală de stimulare a creativității și a învățării de tip formativ se poate converti în competențe specifice ca:

- stăpânirea conceptelor și teoriilor moderne privind dezvoltarea capacităților și aptitudinilor preșcolarilor/școlarilor prin activități specifice în conformitate cu dotarea și interesul acestora;
- identificarea și stimularea unei conduite psiho-pedagogice inovative în cadrul activităților formale și nonformale;
- adoptarea metodelor și tehnicilor de cunoaștere și activizare a copiilor/elevilor.
- organizarea unor activități didactice formale și nonformale cu rol formativ crescut.

Capitolul I

DOMENIUL OM ȘI SOCIETATE

1.1. Contribuția domeniului Om și societate la formarea personalității umane

Educația, privită ca activitate de formare a personalității a fost, este și va fi o prioritate a societății umane. Provocările fără precedent ale societății contemporane tot mai complexe determină o abordare a actului didactic adaptat strategic cerințelor de ordin social. Din cele mai îndepărtate timpuri omul a fost preocupat de educarea copilului, nu ca scop în sine, ci ca o pregătire pentru a face față provocărilor mediului social. Sistemul de învățământ românesc s-a aliniat cerințelor europene educaționale care urmăresc un profil de formare european structurat pe opt domenii de competență. Aceste domenii sunt următoarele:

1. Comunicare în limba maternă.
2. Comunicare în limbi moderne.
3. Matematică - științe - tehnologii.
4. Competențe civice și interpersonale.
5. Tehnologia informației și a comunicării.
6. Educația antreprenorială.
7. Educația pe parcursul întregii vieți.
8. Sensibilizarea și exprimarea culturală.

Competențele sunt reprezentate a fi ansambluri de cunoștințe, deprinderi și atitudini care se urmăresc a fi formate pe parcursul

școlarității. Dacă educația este un fenomen a cărei funcționalitate se produce potrivit unui scop care privește inițierea în anumite comportamente specifice culturii și civilizației, atunci se conturează un obiectiv prioritar al Domeniului om și societate ca facilitator al inserției sociale prin pregătirea educabililor pe această direcție conferită de disciplinele socio-umane. Disciplina Didactica domeniului om și societate face parte din grupul disciplinelor socio-umane o disciplină care a devenit deosebit de importantă odată cu instituirea ei ca știință.

Încă din cele mai îndepărtate timpuri generația adultă a fost preocupată de educarea tinerilor pentru a deveni viitori cetățeni ai cetății. Se urmărea formarea unui tip de om necesar perioadei istorice respective, astfel în perioada sclavagistă se pune accent pe formarea tinerilor pentru a conduce statul și pentru cariera militară, în special erau pregătiți tinerii din anumite pături sociale.

În Grecia antică se pune accentul pe formarea tânărului pentru a avea un caracter desăvârșit, cu accent pe formarea trăsăturilor de voință și a virtuților morale. Se considera că învățătura și caracterul virtuos aduc fericirea omului.

În Roma antică un adevărat cetățean era acela care respecta legea, justiția și îndatoririle sociale. Tinerii erau pregătiți spre a excela în viața socială, în mânăuirea spadei, dar și a cuvântului.

Epoca medievală, se remarcă prin pregătirea tinerilor cu accent pe cultura cavalească. Băieții erau educați să devină adevărați cavaleri, fideli regalității, cu maniere alese, iar fetele erau educate să devină soții bune, educate în așezăminte mănăstirești și alte școli confesionale. Desigur acești tineri aparțineau unor pături privilegiate ale societății, oamenii de rând erau doar niște slujitori ai celor bogați, care dețineau rolurile cheie în societate.

Odată cu dezvoltarea curentului umanist s-a cultivat ideea de om universal (uomo universale, homo universalis) și dreptul de a participa la educație și pregătire pentru societate.¹

Începând cu declanșarea revoluțiilor burgheze, organizarea socială cunoaște noi schimbări, se instaurează anumite drepturi sociale cum ar fi și dreptul la educație și participare socială.

Odată cu epoca modernă educația dobândește statutul binemeritat de drept al oricărui cetățean la pregătire și formare prin *educație moral-*

¹ Marecela, Peneș, Vasile, Molan, *Educație civică-scurt istoric*, în *Îndrumător pentru utilizarea manualului de educație civică, Clasa a III-a*, Editura Aramis, București, 1997, pp. 7-11.

civică, educația civică, educația cetățenească, educația pentru societate, educația pentru democrație, înscrise în rândul materiilor școlare de sine stătătoare, alături de celelalte discipline predate.

Pedagogia, ca știință umanistă cu obiect propriu de activitate, aparținând disciplinelor fundamentale conturează aspectele legate de devenirea umană. Odată cu dezvoltarea intensă a didacticii generale, alături de teoriile instruirii, Didactica om și societate, ca disciplină de ramură, parcurge și ea diferite faze de evoluție în perioada modernă și postmodernă².

Domeniul Om și societate este unul multidisciplinar însumând un ansamblu de discipline:

- educația pentru democrație, participare și drepturile omului;
- educația ecologică, educație pentru protecția mediului înconjurător;
- educația pentru pace și cooperare;
- educația pentru sănătate, educație pentru igiena personală;
- educația interculturală;
- educația pentru timpul liber și loisir;
- educația pentru o nouă ordine economică internațională;
- educația pentru schimbare și dezvoltare;
- educația comunitară;
- educația interculturală;
- educația pentru tehnologie și progres;
- educația pentru comunicare și mass-media;
- educația în materie de populație sau demografică;
- educația religioasă;
- educația casnică modernă;
- educația nutrițională;
- educația sexuală etc.

Obiectivul prioritar al oricărei acțiuni educative, fie ea intelectuală, morală, civică, artistică este formarea unei personalități care să se integreze activ în viața socială, dezvoltând relații interumane pro-sociale. De aceea orice tip de educație va urma un ideal educațional impus de politicile educaționale ale societății respective, iar educația nu se

² Elena, Joita, *op.cit.*, 1998, pp. 173-177.

realizează ca scop în sine, ci are o finalitate precisă, care urmărește instruirea și formarea omului pentru a fi util societății în care trăiește. Omul prin educație trece de la starea de ființă biologică, la ființa socială, instrumentată cu rațiune, simțire și atitudine pro-socială. Pentru a atinge acest nivel, copilul, încă de la naștere parcurge un proces de influențare sistematică și perseverentă din partea factorilor educaționali: familie, grădiniță, școală și societate, fiind îndrumat să perceapă, să recepționeze informația, să o înțeleagă, să o memoreze, să o actualizeze și să o prelucreze prin prisma propriei gândiri. Este un proces îndelungat, cu multiple reveniri, cu efort susținut din partea tuturor factorilor implicați în educație. Omul, ființă socială are nevoie de afirmare, de cunoaștere, de comunicare superioară, de relaționare, de intelectualizare, de autorealizare într-un mediu social care să-l valorizeze.

Științele socio-umane subliniază importanța educației văzută prin prisma umanistă, iar în contextul societății postmoderne se accentuează ideea că civilizația stă sub semnul umanismului. În această civilizație omul dorește să facă în lume o prezență a propriei interiorități și să găsească aici resursele propriilor decizii, ale propriilor alegeri creatoare³. În acest context global și complex rolul cadrului didactic este de formator al viitorului om al acestei societăți, un om pregătit să înfrunte toate provocările, să se adapteze și să lupte pentru propria afirmare. Educația reprezintă o activitate de înaltă responsabilitate morală, iar cadrul didactic o va realiza orientând-o spre:

- dezvoltarea multilaterală a personalității copiilor/elevilor;
- socializarea și adaptarea la nevoile sociale;
- formarea unei personalități creatoare de plus-valoare.

Din punctul de vedere al dezvoltării pe toate palierele a personalității copiilor/elevilor se realizează o educație din perspective multiple, pe toate coordonatele: formală, nonformală, informală. Educația, ca accepțiune pedagogică are și o conotație axiologic-normativă, ea insistă asupra a ceea ce este bine a se întreprinde pentru a îndruma și direcționa acțiunile educabililor spre ceea ce reprezintă formarea lor ca ființe sociale. Educația emite precepte de conduită umană, acceptată social, calitatea ei constă în practica paideutică care poate deveni o adevărată artă prin determinările formative. Formarea se

³ A., Ilica, *O pedagogie modernă*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2009, p. 89.